



Verslag van de Landelijke CE-bespreking Geschiedenis VWO – tijdvak 2

16-6-2022

Examen VWO geschiedenis 2022 tijdvak 2 (woensdag 16 juni 2022).

Het verslag van de Landelijke CE-bespreking is een verslaggeving van overleg over het eindexamen door de havo-vwo commissie van de VGN, regiovoorzitters en vertegenwoordigers van Cito en CvTE.

Bijgevoegd is een kolom waarin voor elke opgave een omschrijving van de relevante lesstof uit de syllabus in staat.

Opmerking vooraf:

Indien er geen aanvullende verduidelijkingen bij opgaven konden worden geformuleerd, staat de instructie 'CV volgen'. Dat betekent niet dat er geen discussie over een opgave is geweest. Alle opgaven zijn besproken tussen deelnemende collega's bij de besprekingen, én met het Cito en CvTE. Bij de instructie 'Voorbeeld van een juist antwoord' is er ruimte voor met vakliteratuur onderbouwde alternatieven.

Het verslag is niet bedoeld als aanvulling van het correctievoorschrift (CV), maar dient tot het bereiken van consensus, zodat eindeloze discussie tussen correctoren vermeden kunnen worden.

| | |
|--|--|
| Landelijke bespreking CSE VWO 2022 – tijdvak 2. Voorzitter vergadering: G. van Besouw Notulist: E.P. van der Hart | |
| Lengte | Veel leerlingen maken een of meerdere vragen aan het einde niet of slaan tussendoor vragen over. |
| Niveau | Historisch niveau goed. |
| Spreiding | Geen opmerkingen. |
| Formulering vragen | Samengestelde vragen met meerdere bijzinnen zijn complex. Bijvoorbeeld opgave 4. Taalvaardigheid blijft een knelpunt. Vooral bij vraaganalyse: het inzien van hoeveel elementen een opgave bevat. |
| Geschiktheid bronnen/gebruik van de bronnen | Passende bronnen. Soms is er bij de vertaling van een primaire bron een woord gekozen dat minder bekend is voor leerlingen. (Bron 7) |
| Corrigeerbaarheid | CV beter passend dan bij Tijdvak 1. Opmerkingen waren minder sturend. |

| Opgave | <p>Analyse van het correctieprobleem: wat is het probleem met deze vraag en welk correctieadvies kan dit probleem oplossen?</p> <p>Mogelijke problemen: 1. Redactie v.d. vraag onduidelijk (RV)/ 2. Redactie v.h. CV onduidelijk (RC)/ 3. Interpretatie v.d. bron discutabel (IB)/4. Puntverdeling lastig (PV)/ 5. Vraag en antwoord sporen niet (VASN)/ 6. Ander probleem</p> | <p>Verduidelijkingen op het CV</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij '<i>kern van een juist antwoord</i>': het antwoord moet in de kern overeenkomen met het CV. <u>Wat is de kern?</u> - Bij '<i>voorbeeld van een juist antwoord</i>': er zijn ook <u>andere juiste antwoorden</u> denkbaar. Welke bijvoorbeeld? - Bij kenmerkende aspecten: let op 3 Vakspecifieke regels (blz 5) lid 2 | <p>Verwijzing naar de stofomschrijving in de syllabus; en de kenmerkende aspecten (cursief) – verwijzingen naar HC regulier.</p> |
|--------|---|---|--|
| 1 | <p>Leerlingen vonden het soms lastig een boek te herleiden tot de juiste periode.</p> <p>Probleem: de leerlingen moesten de tekst van de HC's nauwkeurig geleerd hebben om de vraag te kunnen maken.</p> | CV volgen. | <p><i>Expansie van de christelijke wereld naar buiten toe o.a. in de vorm van kruistochten + het begin van de Europese expansie + het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat + (HC Verlichting tekst 1) De economische ideeën van Adam Smith zorgden voor een herwaardering van de verhoudingen tussen overheid en economie + (HC Verlichting tekst 2) In 1799 nam Napoleon de macht over, kroonde zichzelf tot keizer en zette de verovering van een groot deel van Europa door + <i>De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: liberalisme, nationalisme, socialisme, confessionalisme en feminisme.</i></i></p> |
| 2 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <p><i>Het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen.</i></p> |

| | | | |
|---|---|--|--|
| 3 | <p>Lid 1: antwoord moet ingaan op welke wijze de keizer zijn positie versterkt met de triomftocht.</p> | <p>KERN: Hoe draagt de triomftocht eraan bij dat de boodschap gehaald wordt. 'Hij laat de Romeinen zien dat hij het Britse Rijk getemd heeft'. De boodschap die hij brengt om zijn positie te versterken, wordt door het volk gezien.</p> | <p><i>De groei van het Romeinse imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde/ De confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur in Noordwest-Europa. (Het gaat hierbij om de oorzaken van de groei van het Romeinse imperium.)</i></p> |
| 4 | <p>Probleem lid 1: moet de tekst '...zodat zij genoodzaakt waren zich te organiseren om hun veiligheid/werkomstandigheden te regelen' genoemd worden?</p> <p>Probleem lid 2: het gaat om de machtsstrijd tussen kooplieden en ambachtslieden. Het antwoord is geredeneerd vanuit de kooplieden.</p> | <p>Lid 1: essentie is het <u>eerste</u> gedeelte van het antwoord.</p> <p>Lid 2: essentie is de machtsstrijd. Het gaat om rondreizende kooplieden en <u>niet</u> over de kooplieden die in een stad wonen. NB. De ambachtslieden zijn poorters, maar de rondreizende kooplieden zijn <u>geen</u> poorters.</p> | <p><i>De vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane samenleving door een zelfvoorzienende agrarische cultuur, georganiseerd via hofstelsel en horigheid + Het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur + (HC Nederlanden tekst 1) Om hun economische belangen te beschermen kregen, bevochten en kochten stedelingen zelfbestuur in de vorm van stadsrechten/Rijke kooplieden versterkten hun positie door zich te organiseren in koopliedengilden. Ook door leningen te verstrekken aan edellieden kregen ze het stadsbestuur in handen.</i></p> |
| 5 | <p>Geen opmerkingen.</p> | <p>CV volgen.</p> | <p>(Nederlanden tekst 1) Patriciërs in Vlaamse steden knoopten banden aan met de adel (en maten zich steeds meer een adellijke levensstijl aan). Tussen hen en het gemeen, aangevoerd door</p> |

| | | | |
|---|--|---|---|
| | | | ambachtslieden, ontstonden steeds meer spanningen over bestuur en over werkomstandigheden. |
| 6 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | (HC Nederlanden tekst 2) Behalve van de adel, nam de stedelijke burgerij ook taken van de geestelijkheid over, zoals sociale zorg en onderwijs, en ontwikkelde zij ideeën over het algemeen belang of bonum commune van de stedelingen. |
| 7 | Lid 1: wat is de essentie die terug moet komen? Lid 3: is Amsterdam als concurrentie een optie? | Lid 1: essentie is dat de leerlingen laat zien dat de bron propaganda is om handelaren te lokken. Lid 3: het gaat echt om Antwerpen. De bron is uit 1550-1560. Dat is te vroeg voor Amsterdam. | (HC Nederlanden tekst 2) Brugge vormde het handelscentrum van een netwerk waarbinnen elke stad door innovatie en schaalvergroting de eigen positie én het netwerk als geheel versterkte + Mede doordat zij een centrale rol in de handel met Spaanse en Portugese koloniën in konden nemen, profiteerde Antwerpen hier het meeste van en nam zij de centrale positie van Brugge over. |
| 8 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <i>De hernieuwde oriëntatie op de klassieke oudheid.</i> |
| 9 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <i>Wereldwijde handelscontacten, handelskapitalisme en het begin van een wereldeconomie.</i> |

| | | | |
|----|--|--|---|
| 10 | <p>Ingewikkelde opgave voor leerlingen.</p> <p>Dat het gemeen Oranjezind wordt, bleek niet geleerde kennis.</p> | <p>Krakkemikkige redenering (onvolledig beantwoord), waarbij <u>wel van beide delen van de opgave iets terug moeten komen in het antwoord</u>, zou kunnen voor 1p.</p> | <p>(HC Nederlanden tekst 3) Veel regenten trokken zich terug uit de handel van de Republiek, leenden hun geld uit aan buitenlandse ondernemers en machthebbers en probeerden hun politieke en economische macht veilig te stellen. Dit riep onvrede op bij het gemeen, dat minder had geprofiteerd van de relatieve welvaart van de Gouden Eeuw. Dat stelde zich steeds Oranjezinder op, terwijl regenten als Johan de Witt juist staatsgezind en tegen de Oranjes waren. Het Rampjaar 1672 luidde het einde in van de Gouden Eeuw. Investerings in het buitenland en oligarchisering namen daarna toe.</p> |
| 11 | <p>Geen opmerkingen.</p> | <p>CV volgen.</p> | <p>(HC Verlichting tekst 1) Van grote invloed waren daarnaast de ideeën van Montesquieu over de scheiding der machten + Verlichte denkers als Locke en later Rousseau gingen uit van natuurrechten en het idee van een sociaal contract, waarbij alle macht uiteindelijk uitging van het volk zelf.</p> |
| 12 | <p>Ingewikkelde opgave.</p> <p>Natuurrechten is een paraplubegrip.</p> <p>Hoe kunnen we zorgen dat leerlingen de juiste formulering gebruiken?</p> | <p><i>Onvervreemdbaarheid</i> (rechten kunnen niet worden afgenomen) <u>is noodzakelijk als kern van het</u></p> | <p>(HC Verlichting tekst 1+2) Verlichte denkers als Locke en later Rousseau gingen uit van natuurrechten + Via literatuur en briefwisselingen raakten</p> |

| | | | |
|----|--|---|--|
| | | antwoord. Antwoord moet ook gekoppeld worden aan de uitspraak van Burke. | verlichtingsideeën ook in de Britse koloniën in Noord-Amerika verspreid. Daar stimuleerden ze de behoefte aan meer zelfbeschikking. |
| 13 | Bij lid 2: is een verwijzing naar de Terreur ipv Jacobijnen/Robespierre correct? | Bij lid 2: verwijzing naar de Terreur is ook correct. | <i>De democratische revoluties in westerse landen met als gevolg discussies over grondwetten, grondrechten en staatsburgerschap + Een tweede revolutie in 1792 resulteerde in een rechtszaak tegen de koning en een republiek onder leiding van de jakobijnen. (...) Onder leiding van Robespierre vervolgden zij vermeende tegenstanders van de revolutie op grote schaal en brachten hen ter dood.</i> |

| | | | |
|----|---|------------|---|
| 14 | <p>Sommige leerlingen komen met creatieve constructies tussen KA en gegevens.</p> <p>De vertaling in het CV dat Thorbecke feminisme stimuleert, lijkt vergezocht.</p> | CV volgen. | <p><i>Discussies over de 'sociale kwestie' + de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving + voortschrijdende democratisering, met deelname van steeds meer mannen en vrouwen aan het politieke proces + de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: het feminisme / de opkomst van emancipatiebewegingen.</i></p> |
| 15 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <p><i>Opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen: het socialisme + De opkomst van emancipatiebewegingen + HC Verlichting tekst 3 Door toenemende sociale ongelijkheid en politieke bewustwording organiseerden arbeiders coöperaties, vakbonden en politieke partijen die zich oriënteerden op het socialisme. Anarchisten en communisten streefden daarbij naar een sociale revolutie zoals Karl Marx die had voorspeld, sociaaldemocraten naar geleidelijke verandering via verkiezingen.</i></p> |
| 16 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <p><i>De moderne vorm van imperialisme + vormen van verzet tegen West-Europees imperialisme.</i></p> |

| | | | |
|----|---|---|--|
| 17 | Lid 2: sommige leerlingen komen met de Taipingopstand als verklaring voor de boodschap. | Lid 2: Taipingopstand kan, zolang de leerling <u>wel benoemt</u> dat China (cq. Japan) zich <u>weert tegen westerse buitenlanders</u> . De Nianopstand kan daarom ook niet. | (HC China tekst 1) Daarbij kreeg China in de loop van de 19e eeuw te maken met het moderne imperialisme. Na de opiumoorlogen verwierven Groot-Brittannië, Frankrijk en de Verenigde Staten steeds meer invloed in steden zoals Shanghai en Hongkong in het zuidoosten en oosten. |
| 18 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | (HC China) Taipingopstand + Boxeropstand + einde Qing dynastie (1912) + Noordelijke Veldtocht + Culturele Revolutie + Vier Modernisering. |
| 19 | Lid 3: wat maakt een volledig, correct antwoord? | Lid 3: voor Churchill was het in 1938 al duidelijk dat er oorlog komt. Het antwoord van de leerling kan dus niet zijn 'Churchill denkt dat er een nieuwe oorlog komt.' Antwoord moet ingaan op <i>ongunstiger termen</i> - in CV voorbereidingstijd of landsuitbreiding Hitler. | (HC Duitsland tekst 1) De eis tot aansluiting van Duitstalige gebieden leidde tot de Conferentie van München in 1938 + <i>Het voeren van twee wereldoorlogen</i> . |
| 20 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <i>Het in praktijk brengen van totalitaire ideologieën fascisme/nationaal-socialisme + het voeren van twee wereldoorlogen.</i> |

| | | | |
|----|--|--|--|
| 21 | Mooie opgave. Geen opmerkingen. | CV volgen. | (HC Duitsland tekst 2) Door het beleid van Adenauer, gericht op snelle integratie in het Westen, en door het Wirtschaftswunder ontwikkelde West-Duitsland zich in de jaren 1950 tot een stabiele democratie + (HC Duitsland tekst 3) Kritiek van jongeren op de consumptiecultuur en de beperkt gebleven denazificatie ontaardde in de BRD in deze tijd in links terrorisme. |
| 22 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | (HC China tekst 2) Bij de Verenigde Naties was het Taiwan dat heel China vertegenwoordigde + <i>de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog.</i> |
| 23 | Hoe vertalen leerlingen de CV-formulering 'aantrekkelijke tijd "/> | De essentie is dat de kaart het koloniale verleden/de koloniale verhoudingen <u>verheerlijkt</u> . | <i>Modern imperialisme / De dekolonisatie die een einde aan maakte aan de westerse hegemonie in de wereld.</i> |

| | | | |
|----|--|------------|---|
| 24 | Grote (4-punts) opgave aan het eind, leidt tot afraffelen van antwoorden door leerlingen, zeker bij lid 2. | CV volgen. | (HC China tekst 3) Na de dood van Stalin bekoelden de onderlinge relaties + <i>De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog.</i> |
| 25 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | (HC Duitsland tekst 3) Veel inwoners van de DDR, die via de televisie het leven in West-Duitsland zagen, waren ontevreden. In 1989 ontstond een protestbeweging voor meer vrijheid en politieke hervormingen in de DDR + (HC China tekst 3) Voorstanders van politieke hervormingen en democratisering werd het zwijgen opgelegd, zoals onder andere de studentendemonstraties op het Plein van de Hemelse Vrede in 1989 lieten zien. |
| 26 | Geen opmerkingen. | CV volgen. | <i>De ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen/de eenwording van Europa.</i> |